

VÝJIMEČNÍ PEDAGOGOVÉ ZUŠ: UMĚNÍ UČIT JAKO VZTAH
EXCEPTIONAL EDUCATORS OF THE ZUŠ: THE ART OF TEACHING AS A RELATIONSHIP*Lucie Pavlásková**Akademie MenArt, Palackého 7, 110 00, Praha 1 – Nové Město, lucie@menart.cz***Výjimeční pedagogové ZUŠ: umění učit jako vztah**

V českém vzdělávacím systému zaujímají základní umělecké školy výjimečné místo. Jsou prostorem, kde se učení přirozeně prolíná s tvorbou a kde technická dovednost nikdy nestojí sama o sobě. Právě zde se nejzřetelněji ukazuje, že vzdělávání není jen předáváním znalostí, ale především setkáním osobností. Esej vychází z tematické analýzy rozhovorů s téměř třicítkou pedagogů ZUŠ, nominovaných na Cenu MenART pro výjimečného pedagoga ZUŠ 2025. Plné znění rozhovorů je dostupné na webu www.menart.cz, tento text se však soustředí na společné myšlenkové proudy, které z nich vystupují.

Co mají tito pedagogové společného? Především přesvědčení, že výuka umění nezačíná technikou, ale vztahem.

Pedagog jako průvodce, nikoli režisér

Výjimeční učitelé ZUŠ o sobě nemluví jako o těch, kdo „vedou“, ale spíše jako o těch, kdo doprovázejí. Nejde jim o to, dítě formovat podle předem daného ideálu, nýbrž vytvářet podmínky, v nichž může hledat vlastní výraz. Často zaznívá, že skutečná práce pedagoga spočívá v kladení otázek – nikoli v okamžitých odpovědích.

Když dítě přestane mít strach z chyby, začne zkoušet. A ve chvíli, kdy zkouší, vzniká prostor pro nápad, objev a radost. Technická dovednost se pak dostavuje jako přirozený důsledek smysluplného procesu, nikoli jako cíl sám o sobě.

Pedagogové zároveň zdůrazňují význam vlastní autenticity. Učitel, který sám tvoří, není autoritou z titulu funkce, ale z osobní zkušenosti. Ukazuje, že umění není školní předmět, nýbrž způsob myšlení a bytí. Vztah mezi učitelem a žákem se tak stává dialogem, v němž se obě strany vzájemně učí.

Důvěra jako základ tvořivosti

Tvořivost je křehká. První kresba, první tón nebo první pohyb na jevišti vyžadují prostředí, kde je možné riskovat bez strachu z posměchu či selhání. Výjimeční pedagogové ZUŠ vědomě budují bezpečný rámec, v němž jsou jasná pravidla spojena s laskavostí a důsledností.

Zpětná vazba se soustředí na proces, nikoli pouze na výsledek. Učitelé chválí odvahu, soustředění a cestu, nikoli jen „povedenost“. Díky tomu se děti učí vnímat vlastní vývoj v čase a porovnávat se samy se sebou, nikoli s ostatními. Portfolio prací, krátké reflexe nebo tvůrčí deníky pomáhají dětem uvědomit si, že růst je často nenápadný, ale skutečný.

Emoce jako součást výuky

Umělecké vzdělávání pracuje s emocemi přirozeně – a výjimeční pedagogové je nevnímají jako překážku, ale jako materiál. Tréma, frustrace, radost i nadšení se stávají tématem rozhovorů i součástí práce v hodině.

Pedagogové popisují drobné rituály, které pomáhají přepnout do soustředěného stavu: krátká dechová cvičení, rytmické hry, improvizace nebo tiché soustředění. Nejde o odlehčení, ale o naladění. Když je vztah bezpečný, může být výzva náročnější – a právě tehdy dochází k největšímu posunu.

Citlivá práce s emocemi se přirozeně dotýká i rodičů. Tam, kde pedagogové otevřeně komunikují proces učení a jeho smysl, klesá tlak na výkon a roste důvěra v cestu, kterou dítě prochází.

Respekt k individuálnímu tempu

Jedním z nejsilnějších společných motivů rozhovorů je respekt k individuálnímu tempu. Děti se liší nejen talentem, ale i způsobem, jakým se učí. Některé potřebují čas na rozkoukání, jiné vyhledávají okamžitou výzvu. Výjimeční učitelé kombinují individuální přístup se skupinovou prací a vytvářejí úkoly, které jsou pro každého ambiciózní, ale dosažitelné.

Diferenciace zde neznamena slevu z nároků, ale jejich přesné zacílení. Tam, kde se to daří, roste nejen technická dovednost, ale především sebedůvěra – klíčový předpoklad dlouhodobého vztahu k umění.

Škola jako komunita

ZUŠ nejsou izolovanými institucemi. Koncerty, výstavy a představení vtahují do dění rodiče i širší veřejnost a dávají učení jasný smysl. Pedagogové vnímají rodiče jako partnery, nikoli jako kontrolory výkonu. Otevřená komunikace, sdílení očekávání a společná reflexe posilují důvěru a vytvářejí prostředí, v němž se děti nebojí vystoupit ze své komfortní zóny.

MenART jako prostor pro reflexi a růst

Stipendijní akademie MenART se v rozhovorech opakovaně objevuje jako katalyzátor profesního rozvoje. Učitelé oceňují možnost zastavit se, reflektovat vlastní praxi a sdílet zkušenosti s kolegy i umělci z různých oborů. Nejde o rychlé návody, ale o kultivaci pedagogického řemesla – o čas věnovaný přemýšlení, dialogu a experimentu.

Právě tato dlouhodobost a zakotvení v praxi se ukazují jako klíčové. Získaná jistota se přenáší do práce se žáky: výuka je klidnější, jasnější a otevřenější novým cestám.

Závěr

Z rozhovorů s pedagogy nominovanými na Cenu MenART pro výjimečného pedagoga ZUŠ 2025 vystupuje obraz učitele jako průvodce, partnera a inspirátora. Jejich práce stojí na vztahu, důvěře a respektu k jedinečnosti každého dítěte. Technika zde není cílem, ale prostředkem – nástrojem, který umožňuje dítěti myslet, cítit a tvořit.

Pokud má umělecké vzdělávání zůstat živé a smysluplné, potřebuje právě tuto rovnováhu: náročnost i laskavost, strukturu i svobodu, tradici i odvahu hledat nové cesty. Programy jako MenART tuto filozofii nejen pojmenovávají, ale aktivně posilují – a tím přispívají k tomu, aby ZUŠ zůstaly místem, kde se talent rozvíjí společně s člověkem.

Lucie Pavlásková působí jako PR konzultantka v oblasti kulturních, uměleckých a vzdělávacích projektů. Dlouhodobě se věnuje komunikaci a podpoře iniciativ, které rozvíjejí kulturu, kreativitu a vzdělávání, a usiluje o jejich smysluplné ukotvení ve veřejném prostoru. Aktivně se angažuje v montessori komunitě a je členkou školské rady na základní škole, kde se podílí na dialogu mezi školou, rodiči a širší veřejností. Zajímá se o téma celoživotního vzdělávání a předávání zkušeností napříč generacemi. Věří, že systematická podpora umění a vzdělávání je nezbytná pro rozvoj společnosti, stejně jako dlouhodobá kultivace prostředí a kulturního klimatu v České republice.